

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Geo-hydrographia s. orbis terrarum descriptio - Cod. Ettenheim-Münster 111-116

Suevia - Ettenheim-Münster 115

Cartier, Gallus

[S.l.], [18. Jahrh.]

Sectio IV.

[urn:nbn:de:bsz:31-111178](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-111178)

no ad sinistram Danubii ripam, qui ibidem ponte jungitur, situm
 sub quo est ejusdem locum nominis Oppidum, miliaria ad Euro-
 Aquilonem ab Ulmâ. Olim à vicinis querceto, vel quod montem,
 in quo positum est, quercetum tenebat, *Querschingon* dicitur, quod
 quæpiam quærens, ubi signis lingua Teutonice *Querschingon* dicitur
 tum, *Quers* quippe quercum et *chingon* veteri Germanico idio-
 mata *Sylvam* significat; ex quo nomine postmodum *Quers-
 chingon* ac demum *Elchingon* factum est, quod latine *Elchingon*
Elchingon redditum fuit. *Elchingon* ergo mons fuit quæ-
 rentibus contectus, quibus *Elchingon* cui, is excipis, Castrum in-
 edificatum est pædonum latibulum, quod, deturbatis pædoni-
 bus injustis illius possessoribus, Dux Sueria sibi asseruerunt:
 ab eis deinde ad Conradum Saxonie Ducem per conjugem suam
 Luicam Sueria Ducisam et Conradi III. Imperatoris sororem
 peruenit, qui illud an. 1128. in Monasterium convertit, quod
 Castrum nomine retento *Elchingense* vocatum Benedictinis mes-
 tendum tradidit. Cum vero paucis post annis incendio misere
 perisset, tum an. 1142. Albertus Comes de Ravenstein Sueria
 Regulus illud demum restauravit. At ubi successu temporis
 Religio S. Benedicti ubique langueret, et ipsa in *Elchingensi* (ca-
 nobio) deficere coepit, ipsaque penè dilapsam est Monachis ad
 eas redactis incitas, ut non haberent qui vitam sustentarent,
 calamitatem auxit postis, qua circa an. 1346. per Germaniam
 dire grassata est, necnon Urbes, Oppida, Castra et Villas non modo,
 sed et Monasteria habitatoribus solavit, quo infestissimo etiam
 conceptum fuit hoc Coenobium adeo, ut unicus duntaxat in eo re-
 manserit Monachus, qui simul et Abbas fuit. Tandem circa an-
 num 1412. velut reviviscere coepit, adferentique Abbas et Reli-
 giosi, qui officia divina celebrabant quidem, necdum tamen omnino
 ad iusta S. Benedicti institutum mores vitamque componebant,
 ac primum an. 1450. in illud penitus reduta fuit Monastica
 disciplina regularisque observantia, qua etiamnum adhuc in
 illo mirum in modum viget.

Anno 1546. in bello, quod Carolus V. Imperatorem inter et Ger-
 mania Protestantes gerbatur, Ulmensis Sic S. Galo lava Mo-
 nasterium *Elchingense* incendit ac penitus deleverunt, in
 qua calamitate insignis Bibliotheca, monumenta, et Templi
 ornamenta perierunt, nihilque mansit integrum. Sed subju-
 gata ab eodem Imperatore Sueria Monachi Coenobium suum
 receperunt, atque successu temporis demum instauratum fuit, et in
 cum, quo adhuc nobiliter floret, splendorem perductum est. In
 30. annorum bello multa quoque adversa pestulere Monachi *El-
 chingenses*.

SECTIO IV.
 De Ducatu Wirtembergio.

Ducatus Wirtembergensis seu Wirtembergicus (Saxo-
 hzogtſum Württemberg seu Wirttemberg) præpotens et am-
 plius, confinis est ad orientem Principatui Thuringensi, Pala-

uificat
 tim, in
 gon: Heli
 nuda
 t dno
 as long
 an Oppi
 Ulma.
 te posita
 lei-
 diani
 entia
 Mied,
 et amos
 em idem
 in huda
 yperii
 raigue
 onem,
 icum
 e offi-
 ic
 an.
 alio
 it.
 Do-
 man-
 gos-
 104
 ves-
 mo-
 onni-
 rei
 sco-
 tholi-
 cas
 ale
 non
 uiam
 et Bro-
 ; isque
 25. Ja-
 e Domi-
 nita Ca-
 o Divis
 nesen
 bus ad-
 polis
 mpa-
 que ama

tinatusi Neoburgis et Territorio Ulmanni; ad Meridiem variis
 castris Sueviae Territoris et ditionibus, ad Occidentem Marchie
 natui Badensi, Principatusi Fürstemburgis et Herinia Silve;
 et ad Septentrionem Inferiori Palatinatusi, et Franconia.

Longitudo ejus est 20. miliarium, nec multo minor vide-
 tur esse latitudo illius, quamvis haud ubique sit contrigua,
 ac interdum aliena quadam intercedant territoria.

Nomen habet à veteri Castro quodam milliari à Stut-
 gardia non procul à Canstadio ultra Neucarum versus Eu-
 rum in monte posito, et Wistenberga: Wistenbergi
 dicto. Unde autem huic Castro nomen inditum fue-
 rit, variis circumferuntur opiniones, de quibus suo loco.

Wistenbergensis regio duos complectitur Ducatus scilicet
 et Teuensem, et Urslingensem seu Schiltauensem,
 usque quatuordecim Comitatus, et totidem Abbacias, quas
 Lutheranismus, expulsi Monachis, Ducis, Giso aperuit,
 Septuaginta duas Dynastias, et totidem ferme Urbes, mille
 ducenta Oppida et Pagos, necnon quadringenta quinquaginta
 circiter Incolarum milia. Intra ejus limites etiam

occurrunt quaedam Urbes Imperiales. Omittimus hic Co-
 mitatum Montis Belliaci: Mont Belliard: cui etiam
 Ducos Wistenbergici dominantur; de quo egimus supra
 ubi de Comitatu Burgundia nobis sermo fuit.

Præcipui, qui Ducatum hunc perflunt amos sunt
 Nicus seu Neucarus, Brettlaus: Brettlaus: Engia: Engia:
 Ermsia: Ermsia: Cognus live Corham: Corham: Jasta
 Jasta live Jast: Kinzicha: Kinzich live Kinzing: Lut-
 tara: Lauter: Lira: Lira: Mura: Mura: Nagoltha
 Nagold: Remsa: Remsa, live Reimb: Vilsa: Vilsa: p.

Horum omnium feruorum præcipuus est Nicus seu Neucarus,
 qui in Sylua Herinia prope Schwaningam: Schwaningam:
 pagum Villingam inter et Rubeam Villam: Rubem Villam:
 Urbes Scaturiens totam regionem à meridie ad Septentrio-
 nem perfluit.

Regio hæc, quamquam aliquibus locis salubrosa admodum
 sit, et versus Heriniam Sylvam frigida et aspera, tamen
 inter amoenissimas et fertilissimas Germaniæ provincias
 recenseri meretur. Agri frumentum, vitæta vinum,
 flumina et lacus pinos abundanter proferunt, Sylva
 leuis sunt repleta, vitæta et insula variarum specierum
 pecora emittunt. Adsumt etiam salina, marmoris
 aliorumque lapidum latonia, metallica præsertim
 aëris, ferri, et argenti fodina. Plures quoque hic m-

merantur thermæ et scibula, quam in quavis alia Germa-
nia provincia.

Inter hujus regionis naturalia, quæ simul velut anti-
quitates seu vetustatis aut fortæ Diluvii reliquie existi-
mari possunt, præcipuè recensentur Uniooru fossile seu
Sceletus, Scapula, maxilla, aliæque petrificata ossa ma-
gnarum ferarum, ut e.g. Elephantum, quæ in quodam
monumento propè Constadium an. 1700. detectis, magnâ
copiâ variæque magnitudine inventa fuerunt. Admi-
ratione etiam dignus est lapis ille simulis, qui propè Om-
dam [; Omdam;] pagum inventus fuit, ac feram maxi-
mam refert. Figurati lapides quoque propè Thermas
Bollenses [; Bollers-Bad;] reperti fuerunt.

Quidam arbitrantur provinciam hanc olim Charitvos
et Virtungos incoluisse; alii verò censent Helvatos gal-
licæ populos hic residisse, quos dein Marcomanni expu-
larunt. Initio non nisi Comitatus fuit, qui sensim,
multis autus possessionibus et Tominiis, ad eam pove-
nit amplitudinem ut Ducatus esse et dici meruerit. Id
factum est an. 1495. Wormatia in publicis Imperii Co-
mitiis, ubi Maximilianus I. Imperator spectantibus
omnibus Imperii Principibus, p. Eberhardum Seniosem
Wistenbergicum Comitem Ducem creavit, et ipse ejus-
que capiti pileum Ducalem propriis manibus impo-
suit.

Anno 1519. Sueria Goederati Ulricum Ducem Wisten-
bergicum, quod Reutlingam Imperii Urbem ar-
mis invasisset et occupasset, Ducatu suo expulerunt,
quem an. 1520. pro quadam pecunie summa, qua
belli sumtus compensarentur, Carolo V. Imperatori
vendidit, qui an. 1521. illum fratri suo Ferdinan-
do in feudum tradidit; quem tamen idem Dux Ul-
ricus auctoritate Francisci I. Gallie Regis et Philippi
Hapsie Landgraviæ recuperavit, ea tamen lege, ut illi
non nisi tanquam Dominus Austriacæ subfeudum possi-
deret.

Ducatus iste Status habet tribus Ordini-
bus comprehensos, Prælatiis namque, Nobilibus, et Ur-
bibus una et popularibus.

Incola: mores gerunt Germanos, nullum apud eos,
sive quoad amietatem, sive quoad domos et hortos luxus
et pompa. Omnes, paucis duntaxat exceptis, luthera-
nismum profitentur, à cujus exortio Duxes lutheranos
habuere usque ad an. 1732. quo Principem Romanos-

Catholicum namque Carolum Alexandrum, qui anno
~~1712~~ 1712. Religionem Catholicam amplectens fue-
 rat, habere coeperunt, cui an. 1737. 12. Martii subita
 morte à viis ~~sublato~~ exopto successit filius natus ma-
 ximus Carolus Eugenius natus editus an. 1728. 11. Feb.

In bellis, quae Gallia adversus Imperium hoc et pris-
 ri saeculo gessit, Ducatus iste multa adversa passus est,
 eique, praeter alias graves exactiones, à Gallis in-
 gens pecuniarum vis imperata longius fuit. Hic
 notari merentur

Nach Zedler
 "Stuttgart" 1744

jo. Stutgardia | Stuttgart | Ducatus Wir-
 tembergici Metropolis et sedes Principum illius sita in
 plaga amoenissima, ubi ferè non nisi horti et iis con-
 tiguæ aedes, necnon ultra mille vinearum jugera cons-
 piciuntur, tribus miliaribus ad Aquilonem à Tubinga,
 et uno ad occidentem à Neucaro, sub gradu long. 29. m. 2.
 lat. 48. m. 42. Totius provinciae centum ferè
 occupat. Nomen illius Teutonicum est, illud-
 que ab Equaria, quae Germanicè ~~Stuttroff~~ dicitur,
 atque olim ibi fuerat, accepisse videtur, enimvero
 antiquissimum olim locus, in quo urbs nunc est, non ni-
 si villa sive colonicum erat, in quo equae velut in
 horto educabantur.

Rudolphus Marchio Badensis anno 1119. locum hunc
 urbem fecit, quam Joannes Comes Wirtembergensis
 circa an. 1138. vel 1141. Annam dicti Rudolphi filiam
 in matrimonium acceptam sibi hincque posteritati
 asseruit. Anno 1286. Imperator Rudolphus
 Staburgicus eidem muros addidit. Tandem à
 Comitibus et Ducibus Wirtembergicis ad eum, in quo
 nunc est, Statum adducta fuit. Munita non

est, binæque Suburbia, quae illi junguntur, la-
 tis amplam efficiunt. Per septem portas in-
 eam patet aditus: plateas habet longas et ut-
 runque rectas.

In ea, destructo veteri pala-
 tis Ducali, ante annos aliquot novum excitatum
 est, illudque Splendidum et magnificentissimum: in
 isto sunt Armamentarium veteribus et novis ar-
 mis, necnon equiorum armaturis, p. p. probe
 instructum, ut et Pinacotheca, quae per multa
 pretiosa et rara exhibet, necnon elegans Num-
 mophylacium. Palatio adhucet viridarium

amplum et magnificentum. Ecclesia principali,
 quae ante Lutheranismum Collegiata fuit, praest
 Propositus, cui omnes totius Ducatus Parochi et
 Praecones subduntur. Adfuit etiam Ordinis Prae-
 diicatorum S. Dominici Monasterium, quod itidem
 Lutheranismus pessumavit.

Stutgardia bina equiria celebrata fuisse, pri-
 mum anno 1436. cui interfuere quinque Principes,
 viginti quinque Comites, 19. Barones, 65. Equites,
 et 98. Nobiles. Alterum an. 1484. adfuere qua-
 tuor Principes, 12. Comites, 19. Barones, et 209. No-
 biles.

Urbis haec tota Lutherana est. Attamen anno
 1713. Calvinisticis liberum religionis sua exercitium
 in ea coactum fuit, facultasque data sibi Ca-
 pelam extruendi.

Belli fata etiam fuit experta, an. 1634. Galli
 eam occupaverunt, qua occasione multum afflicta fuit.
 An. 1638. Vimarcienses ea potiti sunt. An. 1689. Gal-
 li repressis civibus, qui illam adversus eos tueri conabantur,
 eam ingressi sunt, multoque eam multatam et expila-
 tam 23. Decembris prope rato deseruerunt, quod Cesa-
 rei prope essent. An. 1693. in magno fuit disci-
 mine, à quo tamen suscepta Gallorum clientela
 liberata fuit. An. 1716. 21. Julii 40. domus in ea
 flammis consumta fuerunt.

2°. Wirtembergia | Wirtemberg | Vetus Arx mon-
 tana penè miliaria ad orientem à Cantaropoli | Can-
 stad | et paulò amplius ad Eux-Aquilonem à Stut-
 gardia, Dombus natalis veterum Wirtembergensium
 Comitum, totique provinciae nomen tribuens.

Undè autem Wirtembergia Arx seu Castrum hoc dictum
 fuerit, varia sunt opiniones: aliqui nomen hoc derivant
 à Wisthone | Wisthan | veteri quodam Alemannico Prin-
 cipe, qui illud construxisset, ac nomine suo Wisthan-
 berg, id est, Wisthoni montem nuncupasse dicitur.
 Alii volunt illud à Vistingis | Wistingrog | antiquis
 Suevis populis, qui jam ante Christi natalem in hac
 plaga residisse dicuntur, exutatum fuisse, nomenque
 sortitum fuisse. Certè in alpibus Wirtembergicis occurrunt
 pagus, qui ab iis quoque Vistinga | Wistingam | dici vi-
 detur. Alii alia comminiscuntur, quae cum em-

nino sint incerta, referre omittimus. Quicquid igitur de hujus Castellum nomine sit, illud tamen vetustissimum esse reliqua ejus structura prodit. Sedes fuit antiquorum Comitum, qui et ab eis Comites Wirtembergici vocati sunt; quod nomen Duces facti etiamnum ad hanc usque diem servant, necnon Duces Wirtembergici nuncupantur.

Castellum hoc montanum quamplura infelicia fata sustinuit. An. 1108. a Guelpho II. Bavaria Duce oppugnatum et incensum fuit. Deinde Fredericus Rex Sueviae Dux et Conradi III. Imperatoris frater illo potitus est, quod Henricus Superbus Saxonia et Bavaria Dux adversus ipsos beligerans occupavit, incendit ac demolitus est. Postmodum Sueviae Duces illud restaurarunt, Comitesque Wirtembergici saltem tactum conservaverunt usque ad an. 1292. quo Adolphus Nassoviensis Imperator illud exiit. restitutum Henricus VII. Imperator an. 1309. per Conradum de Weinsperg profectum seu Vicarium suum non modo destitui, sed et omnia, quae in eo reperta fuerunt documenta perfundari curavit. Tertio denique a Ducibus reaedificatum fuit ac probe munitum. Tandem an. 1519. Sueviae foederati Ulrico Duce Principatu suo exturbato Castellum hoc demoliti sunt. tum diu vastum jacent; at tandem post tot exantlata fata et natalis hanc Wirtembergicae Stirpis Domus et unquam restaurata fuit, atque interdum a Ducali forestario inhabitatur, partemque murorum suorum vetustatis ipsius Testium adhuc retinet.

3° Cantaropolis: Canstadt, Cannstadt, Canstat, olim Candistat: Urbs exigua ad ripam Nevari sita tribus miliaribus quadrantibus ad Aquilonem a Stutgardia in ameno et fertili solo. Quidam arbitrantur illam Germanicum nomen suum accepisse ab his abbreviatis vocabulis C. Ant. Stat. id est, Caji Antonini Stativa, quod, prout conjectura est, quaedam Romanorum Castra sub munito Cajo Antonino huius castra habuerit; ex quibus abbreviatis vocabulis postmodum Canstat proderit. Verum difficile admodum evinci potest Romanos ante Almannorum tempora ab hac plaga in Germaniam irripisse; verisimilius videtur id illis Romanorum Legionibus convenire, quae ad tuendos extremos Imperii fines in hac plaga collocatae fuerunt.

In hac Urbe vehicularium annuum extat; Vinetis